

Interpoli hoiatusteates nimetatud isiku vahi alla võtmine Schengeni alas ja Euroopa Liidus võib olla kriminaalmenetluste kumuleerimist keelava põhimõttega vastuolus

See on nii juhul, kui pädevatel asutustel on teave, et Schengeni lepingu osalisriigis või liikmesriigis on tehtud lõplik kohtuotsus, milles tuvastatakse selle põhimõtte kohaldatavus

Rahvusvaheline Kriminaalpolitsei Organisatsioon (Interpol) avaldas 2012. aastal Ameerika Ühendriikide taotlusel ja selle riigi pädevate asutuste välja antud vahistamismääruse alusel Saksa kodaniku WSi tagaotsimisteate tema võimaliku väljaandmise eesmärgil. Kui tuvastatakse, et tagaotsimisteates nimetatud isik asub Interpoli liikmesriigis, peab see riik üldjuhul selle isiku esialgselt vahi alla võtma või jälgima või piirama tema liikumist.

Kuid juba enne tagaotsimisteate avaldamist oli WSi suhtes algatatud Saksamaal uurimismenetlus, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul puudutas samu tegusid, mis olid tagaotsimisteate aluseks. See menetlus lõpetati 2010. aastal pärast seda, kui WS oli Saksa karistusõiguses ette nähtud spetsiaalse kokkuleppemenetluse kohaselt tasunud rahasumma. Seejärel teatas Bundeskriminalamt (Saksamaa föderaalne kriminaalpolitseiamet) Interpolile, et ta leiab, et nimetatud varasema menetluse tõttu on käsitletavas asjas kohaldatav *ne bis in idem*'i põhimõte. Selle põhimõttega, mis on tagatud nii Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni¹ artiklis 54 kui ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 50, on eelkõige keelatud võtta isikut, kelle kohta on tehtud lõplik otsus, sama süüteo eest uuesti vastutusele.

Aastal 2017 esitas WS Verwaltungsgericht Wiesbadenile (Wiesbadeni halduskohus, Saksamaa) Saksamaa vastu kaebuse, milles palus kohtul kohustada seda riiki võtma vajalikud meetmed kõnealuse tagaotsimisteate kõrvaldamiseks. WS väitis sellega seoses, et lisaks *ne bis in idem*'i põhimõtte rikkumisele rikutakse tema õigust vabale liikumisele, mis on tagatud ELTL artiklis 21, kuna tal ei ole võimalik reisida Schengeni lepingu osalisriigis või liikmesriigis, ilma et teda ähvardaks vahi alla võtmise oht. Ta leidis samuti, et nende rikkumiste tagajärjel on tagaotsimisteates tema kohta sisalduvate isikuandmete töötlemine vastuolus direktiiviga 2016/680, mis käsitleb isikuandmete töötlemist kriminaalasjades².

Sellises olukorras otsustas Verwaltungsgericht Wiesbaden küsida Euroopa Kohtult, kas *ne bis in idem*'i põhimõte on kohaldatav, ja täpsemalt, kas on võimalik võtta esialgselt vahi alla tagaotsimisteates nimetatud isik, kes on sellises olukorras nagu käsitletav. Lisaks soovis see kohus teada, et juhul kui see põhimõte on kohaldatav, siis millised on tagajärjed tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete töötlemisele liikmesriikide poolt.

Euroopa Kohus otsustas suurkoja otsuses, et Schengeni konventsiooni artiklit 54 ja ELTL artikli 21 lõiget 1 tuleb lähtuvalt harta artiklist 50 tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus see, kui

¹ Schengenis (Luxembourg) 19. juunil 1990 alla kirjutatud ja 26. märtsil 1995 jõustunud konventsioon, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (EÜT 2000, L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 9; edaspidi „Schengeni konventsioon“).

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnustatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK (ELT 2016, L 119, lk 89).

Schengeni lepingu osalisriigi või liikmesriigi asutused võtavad esialgselt vahi alla isiku, kelle kohta on Interpol kolmanda riigi taotlusel avaldanud tagaotsimisteate, välja arvatud juhul, kui Schengeni lepingu osalisriigis või liikmesriigis tehtud lõplikus kohtuotsuses tuvastatakse, et selle isiku kohta on vastav osalisriik või liikmesriik teinud lõpliku otsuse samade tegude suhtes, millel tagaotsimisteade põhineb. Samuti otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2016/680 sätteid tuleb lähtuvalt Schengeni konventsiooni artiklist 54 ja harta artiklist 50 tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus Interpoli välja antud tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete töötlemine seni, kuni sellise lõpliku kohtuotsusega ei ole tuvastatud, et tagaotsimisteate aluseks olevate tegude suhtes on kohaldatav *ne bis in idem*'i põhimõte, tingimusel et isikuandmete selline töötlemine vastab nimetatud direktiivis sätestatud tingimustele.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus märkis alustuseks, et *ne bis in idem*'i põhimõte on kohaldatav sellises olukorras nagu käsitletav, see tähendab olukorras, kus on tehtud otsus, millega lõpetatakse kriminaalmenetlus, kui isik on täitnud teatavad tingimused, eeskätt tasunud prokuratuuri määratud rahasumma.

Selle täpsustuse järel leidis Euroopa Kohus esimesena, et Schengeni konventsiooni artikkel 54, harta artikkel 50 ja ETLT artikli 21 lõige 1 ei takista Interpoli tagaotsimisteates nimetatud isiku esialgselt vahistamist seni, kuni ei ole tuvastatud, et selle isiku kohta on Schengeni lepingu osalisriik või liikmesriik teinud lõpliku otsuse samade tegude suhtes, millel tagaotsimisteade põhineb, ning seega on kohaldatav *ne bis in idem*'i põhimõte.

Euroopa Kohus märkis sellega seoses, et kui *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldatavus ei ole kindel, võib esialgne vahi alla võtmine olla vältimatu etapp, et viia läbi vajalikud kontrollid, vältides samas ohtu, et asjaomane isik põgeneb. See meede on niisiis põhjendatud õiguspärase eesmärgiga vältida isiku karistamata jäämist. Seevastu juhul, kui lõpliku kohtuotsusega on tuvastatud, et kohaldatakse *ne bis in idem*'i põhimõtet, on esialgne vahi alla võtmine või vahi alla jätmine vastuolus nii vastastikuse usaldusega Schengeni lepingu osalisriikide vahel kui ka liikumisvabadusega. Euroopa Kohus täpsustas, et Schengeni lepingu osalisriigid ja liikmesriigid peavad tagama selliste õiguskaitsevahendite olemasolu, mis võimaldavad asjaomastel isikutel jõuda sellise kohtuotsuseni. Ta märkis veel, et olukorras, kus esialgne vahi alla võtmine on *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamise tõttu liidu õigusega vastuolus, ei rikuks Interpoli liikmesriik vahi alla võtmata jätmisega oma kohustusi, mis talle selle organisatsiooni liikmena on pandud.

Mis puudutab teisena Interpoli tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete küsimust, märkis Euroopa Kohus, et isikuandmete suhtes tehtav mis tahes toiming, näiteks isikuandmete salvestamine liikmesriigi andmebaasidesse, kujutab endast direktiivi 2016/68³ kohaldamisalasse kuuluvat isikuandmete töötlemist. Lisaks leidis ta ühelt poolt, et isikuandmete niisugusel töötlemisel on õiguspärane eesmärk, ning teiselt poolt, et seda ei saa pidada ebaseaduslikuks üksnes seetõttu, et *ne bis in idem*'i põhimõte võib olla kohaldatav tegude suhtes, millel tagaotsimisteade põhineb⁴. Pealegi võib isikuandmete niisugune töötlemine liikmesriikide poolt osutada vajalikuks just nimelt selleks, et kontrollida, kas see põhimõte on kohaldatav.

Neil asjaoludel otsustas Euroopa Kohus samuti, et direktiiviga 2016/680, tõlgendatuna lähtuvalt Schengeni konventsiooni artiklist 54 ja harta artiklist 50, ei ole vastuolus tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete töötlemine seni, kuni lõpliku kohtuotsusega ei ole tuvastatud, et konkreetsel juhul on kohaldatav *ne bis in idem*'i põhimõte. Isikuandmete selline töötlemine peab siiski vastama nimetatud direktiivis sätestatud tingimustele. Eelnevat silmas pidades peab see olema vajalik liikmesriigi pädeva asutuse ülesande täitmiseks süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise või nende eest vastutusele võtmise ja kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil⁵.

³ Vt direktiivi 2016/680 artikli 2 lõige 1 ja artikli 3 punkt 2.

⁴ Vt direktiivi 2016/680 artikli 4 lõike 1 punkt b ja artikli 8 lõige 1.

⁵ Vt direktiivi 2016/680 artikli 1 lõige 1 ja artikli 8 lõige 1.

Seevastu juhul, kui *ne bis in idem*'i põhimõtte on kohaldatav, ei ole Interpoli tagaotsimisteates sisalduvate isikuandmete salvestamine liikmesriikide andmebaasidesse enam vajalik, kuna asjaomast isikut ei saa tagaotsimisteatega hõlmatud tegude eest enam kriminaalvastutusele võtta ja seega samade tegude eest vahi alla võtta. Järelikult peab asjaomasel isikul olema võimalik nõuda, et need andmed kustutataks. Kui andmeid siiski ei kustutata, peab nende juurde olema lisatud märge, et *ne bis in idem*'i põhimõtte tõttu ei saa asjaomast isikut samade tegude eest liikmesriigis või osalisriigis enam vastutusele võtta.

MÄRKUS: Eelotsusetaotlus võimaldab liikmesriikide kohtutel taotleda kohtuvaidluste lahendamisel Euroopa Kohtult liidu õiguse tõlgendamist või liidu õigusakti kehtivuse üle otsustamist. Euroopa Kohus ei lahenda riigisisest kohtuvaidlust. Kohtuasja lahendamine kooskõlas Euroopa Kohtu otsusega on liikmesriigi kohtu ülesanne. Euroopa Kohtu otsus on ühtlasi siduv ka teiste liikmesriikide kohtutele, kes lahendavad sarnast probleemi.

Ajakirjandusele mõeldud mitteametlik dokument, mis ei ole Euroopa Kohtule siduv.

Otsuse [terviktekst](#) on CURIA veebileheküljel alates selle kuulutamise päevast.

Täiendavat teavet annab Gitte Stadler, ☎ (+352) 4303 3127